

Napközbeni gyermekfelügyelet

Szakmai iránymutatás

2017. szeptember

Bevezető

A családok támogatása, segítése befektetés a jövőbe. Alaptörvényünk kimondja, hogy „együttélésünk legfontosabb keretei a család és a nemzet, összetartozásunk alapvető értékei a hűség, a hit és a szeretet. A közösség erejének és minden ember becsületének alapja a munka, az emberi szellem teljesítménye.” A mai társadalmi viszonyok között egyre kevésbé jellemző a többgenerációs családmódel. A nagyszülők még aktív korúak, dolgoznak, kevésbé tudnak a fiatal családok számára rendszeres és kiszámítható segítséget nyújtani. A gyermekvállalás ideje későbbi életévekre tolódott ki. A családanyák szándékuk szerint szeretnék megőrizni munkahelyüket, visszatérni a munka világába, mindezt úgy, hogy anyai szerepükben is helyt tudjanak állni. A változó élethelyzetekre megoldás a 3 év alatti gyermeket nevelő családok számára egy olyan differenciált bölcsődei ellátórendszer működtetése, mely figyelembe veszi a családok különböző szükségleteit, igényeit és próbál adekvát válaszokat adni azokra. A gyermekek napközbeni ellátásának új ellátórendszere – a klasszikus bölcsődei ellátási forma mellett – felkínál egyéb alternatívákat is, mint a mini bölcsőde, a munkahelyi bölcsőde, a családi bölcsőde és a napközbeni gyermekfelügyelet. Minden ellátási formában lehetőség van az egészségesen fejlődő gyermekek mellett a sajátos nevelési igényű gyermekek ellátására is.

A jelen szakmai iránymutatás a napközbeni gyermekfelügyelet létesítésével és működtetésével kapcsolatos legfontosabb szakmai-módszertani előírásokat mutatja be. Célja a napközbeni gyermekfelügyelet iránt érdeklődők: fenntartók, igénybe vevők, továbbá az ellátás szakmai támogatását, monitorozását végzők segítése a számukra szükséges információk megszerzésében.

A napközbeni gyermekfelügyelet működését meghatározó jogszabályok jegyzéke a Szakmai iránymutatás végén olvasható.

Tartalom

1.	A napközbeni gyermekfelügyelet fogalma, funkciója, az ellátás célcsoportja	4
2.	A napközbeni gyermekfelügyelet működési feltételei	4
2.1.	A napközbeni gyermekfelügyelet létesítése	4
2.2.	A napközbeni gyermekfelügyelet gyermeklétszáma	5
2.3.	A napközbeni gyermekfelügyelet személyi feltételei	6
2.4.	A napközbeni gyermekfelügyelet finanszírozása	6
2.5.	A szolgáltató és a szülő közötti megállapodás	7
2.6.	A napközbeni gyermekfelügyelet ellenőrzése	7
3.	A napközbeni gyermekfelügyelet működésének feltételei	7
3.1.	A napközbeni gyermekfelügyelet létesítésének és működésének közegészségügyi feltételei, az egészségvédelem főbb szabályai	7
4.	A gyermekek nevelése-gondozása a napközbeni gyermekfelügyeletben	12
4.1.	A nevelés-gondozás elvi alapjai	12
4.2.	A nevelés-gondozás főbb kérdéskörei a napközbeni gyermekfelügyeletben	13
4.2.1.	A családok támogatása, a szülői kompetencia erősítése	13
4.2.2.	A gyermekek beszoktatása, beilleszkedése a napközbeni gyermekfelügyeletbe	13
4.2.3.	A gyermekek napirendje	14
4.2.4.	Alvás, pihenés	14
4.2.5.	Étkezés	14
4.2.6.	Gondozás	14
4.2.7.	A játék	15
4.2.8.	A tanulás	16
4.3.	Az ellátást nyújtó személy feladatai sajátos nevelési igényű gyermek ellátása esetén	16
5.	Étkeztetés a napközbeni gyermekfelügyeletben	17
5.1.	Étrendtervezés, ajánlott élelmiszerek	17
5.2.	A korosztályos ételmezés általános elvei	18
5.2.1.	Csecsemők ételmezése	18
5.2.2.	Kisgyermek ételmezése	18
5.2.3.	Óvodások ételmezése	19
5.2.4.	Iskolások ételmezése	19
5.3.	Ételmezéshigiéniai előírások	19
5.3.1.	Általános szabályok	19
5.3.2.	Raktározás	20
5.3.3.	Előkészítés	20
5.3.4.	Főzés, tálalás	20
5.3.5.	A mosogatás szabályai	21
5.3.6.	Személyzetre vonatkozó előírások	21

6. Dokumentáció a napközbeni gyermekfelügyeletben.....	21
7. A napközbeni gyermekfelügyelet gyermekvédelmi jelzőrendszeri feladatai	22
8. A hálózatos működtetés lehetősége a napközbeni gyermekfelügyeletben	22
8.1. Hálózatok kialakítása	22
8.2. A hálózatok legfontosabb funkciói	23
8.3. A hálózati koordinátor.....	23
8.3.1. A hálózati koordinátortól elvárt kompetenciák:	24
8.3.2. A szakmai koordinátor feladatai	24
8.3.3. A koordinátori munkakör sajátosságai	26
9. A napközbeni gyermekfelügyelet létesítését és működését szabályozó jogszabályok jegyzéke.....	27

1. A napközbeni gyermekfelügyelet fogalma, funkciója, az ellátás célcsoportja

A napközbeni gyermekfelügyelet nem oktatási-nevelési céllal nyújtott szolgáltatás azoknak a gyermekeknek, akik nem járnak bölcsődébe vagy a köznevelési intézmények (óvoda, iskola) látogatása alól felmentéssel rendelkeznek. Az óvodába, iskolába járó gyermekek a kötelező óvodai nevelés idején kívül vagy a kötelező tanórai és egyéb foglalkozásokon való részvételen túl, valamint a köznevelési rendszer szüneteiben vehetik igénybe a napközbeni gyermekfelügyeletet. A napközbeni gyermekfelügyelet sajátos nevelési igényű gyermekek számára is nyújtható ellátási forma. A jogszabály szerint sajátos nevelési igényű az a gyermek, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi (látási, hallási), értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd. A sajátos nevelési igényre illetve a korai fejlesztésre és gondozásra való jogosultságot a pedagógiai szakszolgálat szakértői bizottsága állapítja meg, ennek alapján lesz jogosult a gyermek korai fejlesztésre, gondozásra, valamint egyes szociális, gyermekvédelmi ellátások igénybevételére.

A napközbeni gyermekfelügyelet 20 hetes kortól 14 éves korig fogadja a gyermekeket, sajátos nevelési igényű gyermekek esetében a felső korhatár a 16. életév. (A felső korhatár minden esetben annak a tanévnek a végét jelenti, melyben a gyermek betölti a 14. ill. 16. életévét). A gyermek otthonában biztosított napközbeni gyermekfelügyelet az egyik szülő betegsége vagy halála, valamint többes ikrek születése esetén a gyermek születésétől nyújtható.

A szolgáltatás keretében biztosítani kell az ellátott gyermekek életkorának, fejlettségének, egészségi állapotának, egyéni szükségleteinek megfelelő gondozást és felügyeletet. A sajátos nevelési igényű vagy a súlyos betegség miatt magántanuló státuszú gyermekeknek a szolgáltatás keretén belül a gyermek életkorához, egészségi állapotához igazodó gondozást, felügyeletet és segítséget kell nyújtani az iskolai tanulmányaik folytatásához.

Sajátos nevelési igényű gyermek ellátása esetén a napközbeni gyermekfelügyelet köteles együttműködni a gyermek korai fejlesztését, gondozását ellátó területileg illetékes pedagógiai szakszolgálati intézménnyel.

2. A napközbeni gyermekfelügyelet működési feltételei

2.1. A napközbeni gyermekfelügyelet létesítése

A napközbeni gyermekfelügyelet fenntartója lehet állami, nem állami, non-profit vagy for-profit gazdasági társaság, civil szervezet, egyéni vállalkozó. A fenntartó kötelezően ellátandó feladatait- és jogkörét jogszabály rögzíti.

A napközbeni gyermekfelügyelet működtetése szolgáltatói nyilvántartásba történő bejegyzéshez kötött tevékenység. A bejegyzést a fenntartó kérelmezi a területileg illetékes kormányhivatalnál. Az eljárás ügyintézési módja elektronikus. Az ügyintézésre használandó online felület az OSZIR rendszer. A rendszer használata előzetes regisztrációhoz kötött. A bejegyzés kérelmezése során meg kell adni a következő adatokat és mellékelni szükséges a következő dokumentumokat:

- a fenntartó adatai, a szolgáltató adatai (hálózat esetén);
- az engedélyes adatai;
- a napközbeni gyermekfelügyelet szakmai programja és annak mellékletei (szülővel kötendő megállapodás, valamint hálózat esetén szervezeti és működési szabályzat, házirend);
- a szolgáltatást nyújtó személy alkalmasságát igazoló dokumentumok;
- a helyettes személy alkalmasságát igazoló dokumentumok;
- hálózat esetén a koordinátor alkalmasságát igazoló dokumentumok;
- a tevékenységhez kapcsolódó biztosítás meglétét igazoló dokumentum.

Ha a fenntartó első alkalommal kéri szolgáltatás bejegyzését, akkor a fenntartó jogszabályban előírt dokumentumait is csatolni kell a kérelemhez.

A szolgáltatói nyilvántartásba történő bejegyzés feltétele, hogy az ellátás rendelkezzen szakmai programmal. A szakmai program az ellátás működését meghatározó jogszabályok és módszertani előírások (ld. jelen Szakmai iránymutatás) alapján készített, az adott szolgáltatás feltételeit és tervezett megvalósítását konkrétan, részletesen bemutató dokumentum. A szakmai programot a fenntartónak jóvá kell hagynia. A szakmai program kötelező elemeit jogszabály írja elő. Kötelező melléklete a szülőkkel kötendő megállapodás tervezete, továbbá hálózatban működő napközbeni gyermekfelügyelet esetén az ellátás szervezeti és működési szabályzata.

A napközbeni gyermekfelügyelet megszervezhető

- az ellátást nyújtó saját otthonában;
- más, e célra kialakított helyiségben;
- foglalkoztató által biztosított helyiségben (a munkahelyi bölcsődékhez hasonló módon);
- a szülő / törvényes képviselő saját otthonában.

Különösen indokolt a szolgáltatást a gyermek saját otthonában nyújtani, ha a gyermek napközbeni ellátása a gyermek betegsége miatt vagy más okból nem megoldható. (Ilyen esetek például: a szülő gyermeke nevelésében átmenetileg akadályoztatva van, ikergyermek és többes ikrek születésekor a szülőknek a gyermekek gondozásában segítségre van szükségük, a szülő munkarendje miatt a gyermek kora reggeli és/vagy késő esti felügyelete nem megoldott, az egyik szülő betegsége miatt nem tudja ellátni a gyermekkel kapcsolatos feladatokat, az egyik szülő halála esetén.) Többes ikrek születése esetén az ellátás akár a gyermekek születésétől is nyújtható a szülő / törvényes képviselő otthonában.

A napközbeni gyermekfelügyelet működtethető önálló szolgáltatásként, azonban ha a fenntartó legalább három napközbeni gyermekfelügyeletet működtet, akkor a szolgáltatásokat hálózatba kell szerveznie.

A hálózatba szervezett napközbeni gyermekfelügyelet szolgáltatásokban dolgozók számára a koordinátor alkalmazásával biztosítani kell a folyamatos szakmai tanácsadást, az egyes szolgáltatások összehangolását.

A szolgáltatások hálózatként történő működtetése számos előnyt nyújt a fenntartónak, a szolgáltatóknak és a szolgáltatást igénybe vevőnek egyaránt:

- gazdaságosabb működtetés;
- összehangolt, szakmailag egységesebb minőségű szolgáltatás;
- az engedélyes szolgáltatásban dolgozó munkavállaló terhei csökkennek.

(A hálózatban működésről ld. a jelen Szakmai iránymutatás „A hálózatos működtetés lehetősége a napközbeni gyermekfelügyeletben” c. fejezetét).

2.2. A napközbeni gyermekfelügyelet gyermeklétszáma

A napközbeni gyermekfelügyelet keretén belül legfeljebb 7 gyermek gondozható – saját, másol napközbeni ellátást igénybe nem vevő gyermeket is beleszámítva. Ha sajátos nevelési igényű gyermek számára az egészséges gyermekek ellátásával egy időben nyújt szolgáltatást a napközbeni gyermekfelügyelet, akkor egy sajátos nevelési igényű gyermek esetén összesen öt gyermek gondozható. Két vagy három sajátos nevelési igényű gyermek egyidejű gondozása esetén legfeljebb három gyermek gondozható.

2.3. A napközbeni gyermekfelügyelet személyi feltételei

Napközbeni gyermekfelügyelet szolgáltatást az nyújthat, aki a jogszabályokban rögzített feltételeknek megfelel, vagyis nagykorú, cselekvőképes, büntetlen előéletű, feltételek alapján alkalmas a napközbeni gyermekellátás nyújtására, nem állnak fenn vele szemben kizáró körülmények és eredményesen elvégezte a miniszteri rendeletben előírt tanfolyamot. A napközbeni gyermekfelügyeletben munkát vállaló személyeknek egészségügyi nyilatkozattal és érvényes foglalkozás-egészségügyi alkalmassági vizsgálattal kell rendelkeznie, beleértve a szolgáltatást nyújtó személy helyettesét, hálózat esetén a hálózat koordinátorát is.

A fenntartó a szolgáltatás nyújtóját munkaviszonyban alkalmazza. Amennyiben a fenntartó nem létesít egyéb, a gyermekvédelmi törvény végrehajtási rendeletében megadott munkakört, akkor a munkakör betöltéséhez elegendő a szolgáltatást nyújtó személyek képesítési előírásait meghatározó minisztériumi rendeletben előírt tanfolyam. Az egyes munkakör betöltésének be feltétele a jogszabályban előírt végzettség, szakképzettség megléte.

A fenntartónak igazolnia kell, hogy a szolgáltatást nyújtó személy akadályoztatása, betegsége, szabadsága idejére helyettes tud biztosítani. Helyettesítést olyan személy vállalhat, aki megfelel a szolgáltatást nyújtó személy munkakör betöltéséhez előírt feltételeknek. A helyettesítés idején a helyettes feladatköre és felelősségi köre azonos a szolgáltatást nyújtó személyével. Helyettesként szociális gondozói díjban részesíthető személy is alkalmazható.

Ha a szolgáltatást a szolgáltatást nyújtó személy saját otthonában szervezik meg és más személy is él ott, akkor évente háziorvosi igazolással szükséges igazolni azt, hogy a szolgáltatást nyújtóval egy háztartásban élő személyek egészségügyi állapota nem veszélyezteti az ellátott gyermekek egészségét.

Napközbeni gyermekfelügyelet hálózat esetén a fenntartó számára kötelező 1 fő koordinátort is alkalmazni. Három vagy négy hálózatba szervezett napközbeni gyermekfelügyelet esetén a hálózatban dolgozó valamelyik szolgáltatást nyújtó személy vagy a hálózatban más munkakörben foglalkoztatott személy is elláthatja a koordinátori feladatokat, feltéve, ha rendelkezik a jogszabályban előírt tanfolyamon elsajátított tanúsítvánnyal. . Négynél több hálózatba szervezett szolgáltatás esetén a fenntartó önálló koordinátori munkakört hoz létre. A fenntartó döntése alapján – a hálózatban lévő szolgáltatások számára tekintettel – a koordinátor részmunkaidőben vagy teljes munkaidőben látja el feladatait.

A napközbeni gyermekfelügyeletben dolgozó szolgáltatást nyújtó személynek háromévente egy alkalommal a módszertani szervezet által megszervezett vagy az általa ajánlott szakmai továbbképzésen kell részt vennie. Ha a napközbeni gyermekfelügyeletben sajátos nevelési igényű gyermeket is gondoznak, akkor speciális szakmai továbbképzésen is részt kell vennie a szolgáltatás nyújtójának.

A szolgáltatást nyújtó személy belső tulajdonságaiban is legyen alkalmas a napközbeni ellátásra: azaz legyen kiegyensúlyozott, nyugodt, barátságos, elfogadó, empátikus, türelmes. Előnyt jelenthet a gyermeknevelés terén szerzett tapasztalat.

2.4. A napközbeni gyermekfelügyelet finanszírozása

A napközbeni gyermekfelügyelet szolgáltatás működtetéséhez költségvetési támogatás nem biztosított. A napközbeni gyermekfelügyelet igénybevételéért a szülő a szolgáltató által megállapított térítési díjat fizeti.

2.5. A szolgáltató és a szülő közötti megállapodás

Jogszály rendelkezik arról, hogy a szülő és a fenntartó, illetve a fenntartó által megbízott személy az ellátás megkezdésekor megállapodást köt, amely kötelező elemekként tartalmazza a következőket:

- az ellátás kezdetének időpontját;
- az ellátás időtartamát (határozott időtartam esetén a szerződés megszűnésének dátumát);
- az ellátás során nyújtott szolgáltatások módját, tartalmát;
- a térítési díj megállapítására és megfizetésére vonatkozó szabályokat;
- az ellátás megszüntetésére vonatkozó szabályokat, a panasztételi lehetőségeket, a megszűnés módját;
- az ellátásban részesülő gyermek és törvényes képviselője személyazonosító adatait;
- a térítési díj fizetésére kötelezett személy nevét, lakcímét;
- a számlaadás kötelezettségét a befizetett térítési díjról;
- a kiegészítő szolgáltatások díját.

Amennyiben a szolgáltatást az igénybe vevő szülők eltérő időpontokban veszik igénybe, abban az esetben a jogszály lehetővé teszi, hogy a szülőkkel kötött megállapodások száma túllépheti az engedélyezett férőhelyek számát. Azonban, az azonos időben ellátott gyermekek száma egyetlen alkalommal és egyetlen napon sem haladhatja meg a családi bölcsőde szolgáltatói nyilvántartásba bejegyzett férőhelyszámát. A szolgáltatás lényeges jellemzőinek változását követi a szülővel kötött megállapodás megváltoztatása is. A módosítást a fenntartó köteles az engedélyező hatóságnak 15 napon belül bejelenteni.

2.6. A napközbeni gyermekfelügyelet ellenőrzése

A működést engedélyező szerv legalább két évente helyszíni ellenőrzés keretében ellenőrzi, hogy a szolgáltató a jogszályban és a működési engedélyben foglaltaknak megfelelően működik-e. A szolgáltató szakmai ellenőrzésébe a működést engedélyező szervszakértőt is bevonhat. Ha az ellenőrzésen a hatóság hiányosságokat vagy jogsértést tapasztal, felszólítja a fenntartót legalább 20 napos, de legfeljebb 4 hónapos határidő megjelölésével azok megszüntetésére és a jogszerű működés helyreállítására.

3. A napközbeni gyermekfelügyelet működésének feltételei

3.1. A napközbeni gyermekfelügyelet létesítésének és működésének közegészségügyi feltételei, az egészségvédelem főbb szabályai.

A napközbeni gyermekfelügyelet működhet a szolgáltatást nyújtó saját otthonában vagy más, e célra kialakított helyiségben, továbbá a szülő/törvényes képviselő saját otthonában.

Ha az ellátás a szolgáltató saját otthonában vagy más, e célra kialakított helyiségben működik, meg kell felelnie a jogszályban előírt közegészségügyi feltételeknek, rendelkeznie kell a jogszályban előírt szakhatósági engedélyekkel. Biztosítani kell a gyermekek által használt helyiségek balesetmentességét, a megfelelő szellőzést, fűtést, a természetes és a mesterséges megvilágítást, valamint a folyamatos, ivóvíz-minőségű hideg- és melegvíz ellátást.

Évente meszelní kell a konyhát, mosdót és ételkészítőkamrát, ill. legalább 2 m magasságig mosható, fertőtleníthető falfelület esetén legalább két évente kell a festést elvégezni. A szobák és más belső helyiségek festését és/vagy tapétázását, ill. a nyílászárók festését szükség szerint, de legalább öt évente kell elvégezni.

A higiénés követelmények fenntartását szolgáló tevékenységeket úgynevezett takarítási és higiénés szabályzatban kell rögzíteni. A takarítás rendje alapvetően szükség szerinti, napi, heti és havi takarítási feladatokból áll, melyeket úgy kell elvégezni, hogy a gyermekek napirendjét ne zavarja. A napközbeni

gyermekfelügyeletben használt textiliákat naponta, illetve szükség szerint kell cserélni és mosni. Az ágyneműket legalább kéthetente illetve szükség szerinti gyakorisággal szükséges magas hőfokon mosni. Fertőző betegség előfordulása esetén a játékok, bútorok fertőtlenítését naponta el kell végezni.

A takarítási és higiénés szabályzat rendelkezik a rovar-, és rágcsálóirtás rendjéről is (mikor van szükség rovarirtásra, az irtás módja és az alkalmazandó szerek meghatározása, az irtás ideje és terjedelme, az irtás ismételése, szakember megbízásának szükségességi feltételei). A rovar- és rágcsálóirtást mindig a nyitvatartási időn kívül kell elvégezni. Az irtás után alapos takarítás szükséges. Az irtásról a szülőket a szolgáltatás faliújságján tájékoztatni kell.

A gyógyszereket, veszélyes anyagokat, veszélyes készítményeket zártan kell tárolni. Az irritatív, veszélyes anyagok használatát a területileg illetékes hivatalhoz az arra szolgáló elektronikus rendszerben be kell jelenteni és a nyilvántartásba vételhez kapcsolódó összeget meg kell fizetni. A felhasználásra kerülő veszélyes anyagok (pl.: fertőtlenítő szerek, mosogatógép tableta, stb.) biztonsági adatlapját be kell szerezni, és a veszélyes anyagok tárolására szolgáló helyiségben, jól látható módon kell elhelyezni (pl.: falra felfüggesztett irattartó). Javasolt a biztonsági adatlapokból egy példányt az iratok között is tartani.

A közegészségügyi biztonság érdekében az ellátandó gyermek felvételekor meg kell győződni arról, hogy a gyermek megkapta életkora szerint előírt kötelező védőoltásokat. Erről legalább a gyermek felvétellel kapcsolatos dokumentumaiban feljegyzést kell tenni.

Ha a szolgáltatás igénybevételének ideje alatt a gyermek megbetegszik, akkor a beteg gyermeket az egészséges gyermekektől lehetőség szerint el kell különíteni és a szülőt azonnal értesíteni kell. Lázasan hazaadott, hányó vagy hasmenéses gyermeket a gyógyulást követően csak orvosi igazolás megléte esetén lehet ellátni. Antibiotikummal kezelt gyermek a napközbeni gyermekfelügyeletben nem gondozható. Nem gondozható a fertőző beteg gyermek mindaddig, amíg a házi gyermekorvos vagy a háziorvos nem igazolja, hogy ez az állapot nem áll fenn. Biztosítani kell a sürgősségi ellátáshoz szükséges elsősegélynyújtó felszerelést, melyet elérhető helyen, de a gyermekek által nem hozzáférhetően kell tartani.

A személyes higiéné érdekében a szolgáltatást nyújtó személynek fokozottan ügyelnie kell a helyes kézmosásra, öltözéke tisztaságára. A munkát olyan öltözékben kell végezni, ami tiszta, rendezett, esztétikus. A ruházat elemei nem veszélyeztethetik a gyermekeket, nem lehetnek rajta apró gyöngyök, flitterek, zsinórok. Ezek, ha leválnak az öltözékről, akkor sérülést, fulladást okozhatnak. Ugyanez érvényes a viselt ékszerekre, manikűrre, hajviseletre is.

A napközbeni gyermekfelügyelet teljes területén tilos a dohányzás.

3.2. A napközbeni gyermekfelügyelet létesítésének és működésének tárgyi követelményei

Akár a szolgáltatást nyújtó otthonában, akár más, erre a célra kialakított helyiségben működik a napközbeni gyermekfelügyelet, minden esetben figyelembe kell venni az alapvető gyermekvédelmi, munkavédelmi, balesetvédelmi, katasztrófavédelmi előírásokat. A szolgáltatásnak helyet adó épület legyen száraz, világos, jól fűthető, jól szellőztethető helyiségekkel rendelkező ingatlan.

A gyermekfelügyelet csoportszobájának minimális hasznos alapterülete (bútorral nem lefedett és legalább 1,80 méter belmagasságú helyiségrésze) legalább három négyzetméter férőhelyenként, de minimum tizenöt négyzetméter. A helyiséget úgy kell berendezni, hogy az alkalmas legyen valamennyi egy időben ellátandó gyermek biztonságos ott tartózkodására, játéktevékenységére, szükség esetén pihenésére.

A napközbeni gyermekfelügyelet csoportszobája a szolgáltatás nyitvatartási ideje alatt más célra nem használható.

A szakmai programban foglaltak szerint a vonatkozó előírások figyelembevétele mellett kell gondoskodni a csoportszoba és a kiszolgáló helyiségek felszereléséről úgy, hogy azokat rendeltetésüknek megfelelően lehessen használni.

Az ellátott gyermekek és a szolgáltatást nyújtó számára is biztosítani kell ruháik, cipőik, váltóruháik megfelelő tárolását. Az előszobában vagy átadóban megfelelő ülőalkalmatosságot, csecsemők ellátása esetén öltöztető asztalt kell biztosítani. Csecsemők öltöztetésére, pelenkázására olyan állandó helyet kell kialakítani a lakásban, amely csak erre a célra szolgál, könnyen tisztán tartható, fertőtleníthető. Ez lehet pólózó, falra szerelt, lehajtható vagy asztalra, szekrénykére tehető sima falap. Lényeg, hogy ne borulhasson fel használat közben, és olyan magasságban helyezték el, hogy a felnőtt számára kényelmes legyen. Ágyon vagy heverőn, vagy a szőnyegen is tisztázható és öltöztethető a csecsemő vagy a kisgyermek. Csecsemő számára legkényelmesebb fekhely a gyermekágy (rácsos kiságy, vagy utazóágy). A közepes méretű gyermekágy nagysága 60 x 120 cm. Az ennél kisebb gyermekágy csak addig felel meg, amíg a kisgyermek abban nem áll fel, mert a nagyobbak a rács magassága miatt abból könnyen kibukhatnak. A már oldalra, hasra forduló csecsemőnek is elegendő mozgáshelyet kell biztosítani az ébrenlét idejére. Erre megfelelő a normál méretű, kereskedelmi forgalomban kapható hempergő. Ha már kúszni, mászni tud, vagy járni tanul, a legjobb elkerített helyet biztosítani a számára. Az úgynevezett elkerített szobasarkot vagy játszóhelyet jól rögzített farúccsal célszerű elválasztani a szoba többi részétől (ebben jól lehet kapaszkodni). Miután a kisgyermek átlát rajta, nem érzi magát kirekesztve, és higiénés szempontból is védett helyen kúszhat, mászhat, játszhat anélkül, hogy a nagyobbak zavarnák. Az elkerített játszóhely szabadságot, biztonságot jelent a gyermeknek, nyugalmat a felnőtteknek.

A biztosan még nem ülő gyermeket javasolt ölbent etetni. Fokozott figyelemmel kell használni a magas etetőszéket, mert könnyen felborulhat, emiatt be kell kötni benne a gyermeket, és mellette tartózkodni, amíg eszik. A már járni tudó gyermek részére alvásra célszerű a gyermekfektető használata. A már biztosan ülni, járni tudó kicsik részére olyan asztalt, széket kell biztosítani, amelyen kényelmesen ülnek, kapaszkodás, illetve meghajlás nélkül tudnak enni, és talpuk a földön nyugszik. A napközbeni gyermekfelügyeletben jól megfelel a célnak a konyhai ülőke és a sámlis. Az ülőpárnák alkalmazása segíthet a megfelelő magasság kialakításában. Fontos, hogy a gyermek önállóan tudja a helyét elfoglalni és elhagyni.

A nagyobb bútorokat a borulás veszélyének elhárítása érdekében rögzíteni kell.

Idősebb gyermekek, iskoláskorúak ellátása esetén gondoskodni kell megfelelő asztalról és székekről a különböző szabadidős tevékenységekhez (társasjáték, kézműves tevékenységek, olvasás, stb.).

A különböző dísz tárgyakat (vázát, virágcserepet) olyan magasra kell tenni, hogy a kisgyermek ne érhesse el.

A lámpákat úgy kell elhelyezni, hogy a gyermek se a kapcsolót, se a villanyégőt ne érhesse el. A háztartásban lévő elektromos készülékek zsinórjának szigetelése ép legyen. Csak földelt vezetékkel ellátott berendezések használhatók.

A használaton kívüli készülékek árammentességét biztosítani kell, hogy a gyermek ne tudja bekapcsolni azokat. Az elérhető konnektorokat vakdugóval kell ellátni.

A konyha minden háztartásban a legveszélyesebb terület az égéses, forrázásos balesetek miatt. Gyermekek a konyhában lehetőleg csak étkezéskor, illetve akkor tartózkodjon, ha a felnőttel közös tevékenységet végez, felügyelet nélkül nem hagyható ott, ez különösen érvényes az iskoláskor alatti gyermekekre. A forró ételt tartalmazó edényeket úgy kell elhelyezni, hogy azokhoz a kisgyermek semmilyen módon ne férhessenek hozzá. Meg kell akadályozni, hogy a forró felületű sütőkhöz vagy főzőlapokhoz a gyermekek hozzáérhessenek. A gyermekek nappali tartózkodására szolgáló helyiséget, ha egy légterű a konyhával (amerikai típusú konyha), nyitható védőráccsal kell elkülöníteni. A csecsemőágy rácspálcái közötti távolság maximum 8 cm lehet. A matrac mindenütt szorosan simuljon

az ágy széléhez. Fontos, hogy a gyermekek a napközbeni gyermekfelügyeletben eltöltött idő teljes terjedelme alatt halló- és látótávolságban legyenek.

Az erkély/terasz védőkoriátja csak függőleges osztású lehet. Az egyes elemek egymástól való távolsága 7-9 cm. A koriát olyan magas legyen, hogy a gyermek akkor se eshessen ki, ha valamire feláll. A gyermekek által elérhető üvegfelületeket védőfóliával kell ellátni (pl.: nem teli ajtó üveges alsó része). A gyermekek védelme miatt a lépcsők fel és lejárataánál védőrács, a lépcső teljes hosszában a gyermek számára elérhető kapaszkodó koriát alkalmazása szükséges. A lépcsők és a kinti lejtős részek csúszásmentesek legyenek.

A gyermekek ellátása során használatos eszközök legyenek jó minőségűek, könnyen tisztíthatók, fertőtleníthetők. A bútorok és nagyobb tárgyak kiválasztásakor figyelemmel kell lenni az ellátandó gyermekek életkorára és testméretére; a bútorok és berendezési tárgyak legyenek ennek megfelelőek. Azonos tárgykból, eszközökből, játékokból annyit kell beszerezni, ami valamennyi egy időben ellátott gyermek és az ellátásban dolgozó felnőtt igényeit ki tudja elégíteni. Ugyanezen elveket kell követni a kültéri, udvari eszközök, játékok tervezésénél is.

Az udvar nagysága akkor megfelelő, ha valamennyi egy időben ellátásban részesülő gyermek biztonsággal tud játéktevékenységet folytatni az udvar területén. A gyermekeknek az ellátás ideje alatt végig halló- és látótávolságon belül kell maradniuk. Ha az udvaron egy méternél nagyobb esésmagasságú játékot terveznek, akkor annak esési területére ütécscillapító burkolatot szükséges kialakítani. Érdemes az udvar egymástól térben elkülönülő – de nem feltétlenül kerítéssel elhatárolandó – részeit a különböző ellátni szándékozott korcsoportú gyermekek számára kialakítani. Amennyiben a szabad levegőn történő tevékenység a napközbeni gyermekfelügyelet épületéhez tartozó udvaron nem biztosítható vagy az épület nem rendelkezik saját udvarral, akkor a közelben lévő közjátsszótéren, bérelt területen kell biztosítani ezt a lehetőséget. A napközbeni gyermekfelügyelet területén nem tartható szúrós, mérgező növény. Ha tartanak hobbi vagy haszonállatokat, akkor azok megfelelő elkülönítéséről gondoskodni kell.

Minden szolgáltatásnak biztosítani kell legalább egy WC-t és egy mosdót. A WC és a mosdó lehet az ellátandó gyermek életkora szerinti, vagy normálméretű szaniter alkalmazása esetén a kisebb gyermekek számára WC-szűkítőt és dobogót kell biztosítani. Lehetőség szerint törekedni kell arra, hogy minden ellátott gyermek életkorához és egészségügyi állapotához képest a legnagyobb mértékben élhessen az önálló cselekvés lehetőségével.

Ha egy ingatlanban több napközbeni gyermekfelügyelet is működik azonos nyitvatartási időben, akkor maximum három engedélyes használhatja ugyanazt a mosdó- és WC helyiséget, feltéve, hogy engedélyesenként legalább egy-egy WC és mosdó rendelkezésre áll. Ha pelenkás gyermeket gondoznak, akkor pelenkázó asztalt kell biztosítani oly módon, hogy azon biztonságosan és a feladatot elvégző személy számára kényelmes magasságban lehessen a gyermek pelenkáját cserélni. A pelenkázó felületét minden használat után fertőtleníteni szükséges.

Ha egy ingatlanban több napközbeni gyermekfelügyelet is működik, akkor legfeljebb három engedélyes használhatja ugyanazt a konyhát és étkezőt. Ha az étkező nagysága nem engedi meg valamennyi egy időben ellátott gyermek egyszerre történő étkeztetését, akkor az étkeztetést úgy kell megszervezni, hogy az igazodjon az ellátott gyermekek életkorából fakadó igényekhez (pl.: a legkisebbek ebédelnek legkorábban).

A játékokról:

Ahhoz, hogy a gyermekek valóban jól érezzék magukat a napközbeni gyermekfelügyeletben, szükségük van koruknak és fejlettségüknek megfelelő játékokra is. Természetesen a gyermekek bevihetik a kedvenc játékaikat is, és a szülők is segíthetnek a készlet bővítésében. A játékok kiválasztásánál, a játékkészlet összeállításánál a következő szempontokat kell figyelembe venni:

- könnyen tisztítható, fertőtleníthető legyen;
- balesetet ne okozzon (ne legyen törött, ne legyen könnyen törhető, ne essen szét darabjaira, ne legyenek éles sarkai, ne lógjon hosszú zsinórón, ne legyen túl nehéz);
- lehetőleg minél több tevékenységformához legyenek megfelelő játékszerek;
- a játék színe, nagysága, formája keltse fel és tartsa ébren az érdeklődést;
- több fajta tevékenységre lehessen felhasználni;
- legyenek más nemzetek szokásait tükröző játékok;
- az élet első éveiben a kisfiúk is szívesen babáznak, a kislányok is szívesen szerelnek, autóznak, ezért a játékkészlet összeállításánál érdemes a gyermekek összlétszámával tervezni egy-egy játék mennyiségének a meghatározásánál;

A játékkészlet összeállításánál szükséges figyelembe venni

- a csoport létszámát;
- a gyermekek életkorát;
- a gyermekek fejlettségét;
- a gyermekek érdeklődését.

Minden gyermekcsoportba javasoltak a következő szobai játékok: mozgásfejlesztő játékok (autó, dömper, motor, tricikli, bicikli, talicska stb.);

- konstruáló-, és építőjátékok;
- labda;
- babák, állatfigurák;
- utánzó- és szerepjáték kellékek (pl.: babaedények, takarók, babaruhák, orvosi táska, szerszámok, fodrász kellékek, boltos kellékek stb.);
- alkotó tevékenységek eszközei (ceruza, festék, zsírkréta, gyurma, gipsz kiöntő, különböző papírok, olló, ragasztó, színező, kreatív foglalkoztató stb.);
- finommozgást fejlesztő egyéb játékok (pl.: gyöngy, pötyi, mozaik stb.);
- gondolkodást, emlékezetet fejlesztő játékok (bébi logi, kirakó, képes lottó, dominó, kártya, memória játék, társas játékok);
- a korcsoportnak megfelelő képes-, mese- és ifjúsági könyvek.

Ha csecsemő is van a csoportban, számára javasolt játékok:

- játszókendő, üreges, egymásba rakható tárgyak (pl.: hordósr), csörgők, frottír labdák, rágókák, mászópárnák, úszógumik, műanyag és/vagy textil képeskönyvek, Montessori torony, építőkockák.

Iskoláskorú gyermekek ellátása esetén:

- társasjátékok;
- ismeretek megszerzését, jelenségek megfigyelését támogató kísérletező típusú játékok;
- esetlegesen megfontolható számítógép, projektor, tablet vagy más infokommunikációs eszköz beszerzése.

A kertben, szabad levegőn játszó gyermekeknek is szükségük van játékszerre, a homokozáshoz, pancsoláshoz, mozgáshoz, pl.: homokozó lapátokra, vödörökre, kis biciklikre, talicskákra, labdákra, úszójátékokra. A higiénés szempontok betartásával a szobai játékok is kivihetők a kertbe. A játékkészlet összeállításánál törekedni kell a sokféleségre, a gyermekek jó hangulatát és fejlődését az segíti elő

leginkább, ha többféle tevékenységből, játékfajtaból válogathatnak. Az egyes játékfajtaból célszerű olyan mennyiséget beszerezni, hogy egy időben többen is tudjanak ugyanolyan játékkal játszani, ez a konfliktusok megelőzésének egyik lehetséges módja.

Amennyiben a napközbeni gyermekfelügyeletet igénybe vevő gyermekek különböző korcsoportokhoz tartoznak, a tárgyi feltételeket úgy kell alakítani, hogy az egyes korosztályoknak legyen lehetőségük érdeklődésüknek megfelelő elmélyült, nyugodt tevékenykedésre, játékra, elkülönülésre. A nagyobbak ne érezzék zavarónak a kicsik jelenlétét, ne kelljen azért lemondaniuk számukra érdekes, a korosztályuknak ajánlható tevékenységekről, mert azok a kicsik számára még nem javasoltak (pl.: infokommunikációs eszközök használata), a kicsiktől pedig ne igényeljen megterhelő alkalmazkodást a nagyok jelenléte.

Amennyiben sajátos nevelési igényű gyermeket is ellátnak a napközbeni gyermekfelügyeletben, a tárgyi feltételek alakításának fontos befolyásoló tényezője a gyermek fejlettsége, állapota mind a biztonságos körülmények alakítása, mind a fejlődési lehetőségek támogatása szempontjából.

4. A gyermekek nevelése-gondozása a napközbeni gyermekfelügyeletben

A bölcsődei nevelés-gondozás országos alapprogramja keretet ad a magyarországi bölcsődékben folyó szakmai munkának, az Alapprogramhoz igazodás kötelezőségét jogszabály rögzíti. Az Alapprogram fejezetei valamennyi bölcsődei ellátási formára (bölcsődére, mini bölcsődére, családi bölcsődére, munkahelyi bölcsődére) vonatkoznak, az egyes formák sajátosságainak figyelembevételével, és vonatkoztathatók továbbá a 0-3 éves korú gyermekeket (is) ellátó napközbeni gyermekfelügyeletre is.

4.1. A nevelés-gondozás elvi alapjai

- 1) A család rendszerszemléletű megközelítése.
- 2) A koragyermekkori intervenciók szemlélet befogadása.
- 3) A családi nevelés elsődleges tisztelete.
- 4) A kisgyermeki személyiség tisztelete.
- 5) A kisgyermeknevelő személyiségének meghatározó szerepe.
- 6) A biztonság és a stabilitás megteremtése.
- 7) Fokozatosság megvalósítása.
- 8) Egyéni bánásmód érvényesítése.
- 9) Gondozási helyzetek kiemelt jelentősége.
- 10) A gyermeki kompetenciakésztetés támogatása.

A felsorolt alapelvek nem csupán a bölcsődés korú kisgyermeknek, hanem a 3 évesnél idősebbek nevelésében is iránymutatóak, természetesen az adott korosztály életkori sajátosságaihoz igazítottan.

Az ellátást nyújtó személynek tisztában kell lennie a családi szocializáció elsődlegességével, a családi kötődések meghatározó szerepével. A családi nevelés értékeit, hagyományait tiszteletben tartva, erősítve kapcsolódik be a gyermek nevelésébe.

A kisgyermeknek egyszeri, megismételhetetlen individuumként kezelése az egyéni bánásmód alapja: az a nevelés lehet eredményes, melynek során a felnőtt tekintettel van a gyermek egyéni sajátosságaira, fejlődésének alakulására, pillanatnyi pszichés és fizikai állapotára, aktuális szükségleteire. A gyermek személyiségének tisztelete megkívánja, hogy mindezeket az ellátást nyújtó személy másokkal is (gyermektársak és azok szülei, helyettes) tartassa tiszteletben.

A kisgyermek számára (de a gyermekkor későbbi szakaszaiban, sőt, felnőttkorban is) alapvető a biztonság, a stabilitás megteremtése, amely a személyi és a tárgyi környezet állandóságát, a napirend folyamatosságát és kiszámíthatóságát, valamint a harmonikus légkört, a jó hangulatot jelenti. A

környezethez és annak változásaihoz történő fokozatos hozzászoktatás lehetősége növeli a biztonságot, a stabilitást.

A napközbeni gyermekfelügyeletben az ellátást nyújtó személy személyiségének meghatározó szerepe van a gyermek fejlődésének alakulásában, az ellátás hatásrendszerének működtetésében. Fontos az empatikus, hiteles, elfogadó nevelői magatartás, és a szakmai tudatosság, végiggondoltság. A nevelés alapja a pozitív megnyilvánulások támogatása, megerősítése, elismerése. A nevelési módszerek közül előnyben részesítendő a megerősítés, az elismerés és a dicséret, a gyermek kompetenciaigényének erősítése. Nagy jelentőségük van a reális követelmények támasztásának, a gyermek biztonságát, fejlődését szolgáló szokás- és szabályrendszernek, a szokások gyermekekhez igazított ütemben történő, de következetes alakításának. Fontos a gyermek viselkedésének, fejlődésének figyelemmel kísérése, szokatlan jelenségek, problémák esetén a beavatkozás lehetőségének, szükségességének mérlegelése.

A gondozási helyzetek és a játék a gyermek személyes, szociális és kognitív kompetenciáinak alakulása szempontjából egyformán fontos élethelyzetek.

4.2. A nevelés-gondozás főbb kérdéskörei a napközbeni gyermekfelügyeletben

4.2.1. A családok támogatása, a szülői kompetencia erősítése

Alapja a szülők elsődleges szerepét elismerő együttműködés. Az ellátást nyújtó személy és a napközbeni gyermekfelügyeletbe járó gyermekek szülei között elengedhetetlen a kölcsönös tisztelet és bizalom, megbecsülésen alapuló partnerkapcsolat kialakulása a gyermekek jó közérzete és harmonikus fejlődése érdekében.

Az ellátást nyújtó személy a gyermek felügyelete, nevelése-gondozása során figyelembe veszi az otthon kialakult szokásokat, a jellegzetes reakciókat, a gyermek érdeklődését. Elismeri a szülő elsődleges szerepét és befolyását a gyermek fejlődésére. A szülő kívánságainak megfelelően jár el, ha az nem szorítja háttérbe a többi gyermek érdekét és nem ellenkezik az ellátást nyújtó személy szakmai tudásával, meggyőződésével és szakmai módszertani elvekkel. Az ellátást nyújtó személy törekedjen a szülői szerepek, kompetenciák erősítésére. A szülővel való kapcsolattartás konkrét formái lehetnek: a szülővel történő fokozatos beszoktatás, a mindennapi személyes beszélgetések, szülőcsoportos beszélgetések, egyéni beszélgetések aktuális kérdésekről, problémákról. Az ellátást nyújtó személy tegye láthatóvá az ellátást a szülő számára, támogassa a szülő kompetenciahatárokon belüli bevonódását.

4.2.2. A gyermekek beszoktatása, beilleszkedése a napközbeni gyermekfelügyeletbe

Bármilyen korú gyermek ellátása esetén biztosítani kell a szülővel együtt történő fokozatos beszoktatás lehetőségét. Sok kisgyermek számára komoly lelki megrázkódtatást jelent, ha édesanyjától hosszabb-rövidebb időre el kell válnia. A szülő legyen ott vele, együtt ismerkedjenek az új hellyel, a gyermekekkel és az ellátó személlyel. Meséljen sokat el a gyermek addigi életéről, szokásairól. Mondja el, hogyan és mit szeret enni, hogyan és mivel szokott elaludni, mivel szeret játszani, mit tud már egyedül elvégezni. Mutassa meg a szülő, hogyan pelenkázza be gyermekét, hogyan eteti, hogyan altatja.

„Beszokottnak” akkor tekinthető egy gyermek, ha már hevesebb vagy hosszabb ideig tartó sírás nélkül válik el a szüleitől. Napközben jókedvűen játszik, jó étvágygal eszik, elfogadja társai és az ellátó személy közeledését.

A nagyobb gyermekek számára is lehetővé kell tenni az új környezettel, az ellátással való fokozatos ismerkedést. Itt már nagy segítség lehet a folyamat alakításában az, hogy a gyermekkel el lehet beszélgetni az ellátással kapcsolatos elvárásairól, érzéseiről.

4.2.3. A gyermekek napirendje

Az ellátást nyújtó személy úgy szervezze meg a napi tevékenységét, hogy az igazodjék a gyermekek igényeihez, szükségleteihez, ami megteremti a biztonságot, a kiszámíthatóságot, az aktivitást és az önállósodást. Ugyanakkor legyen kellően rugalmas, hogy lehetőséget adjon a változó igények, az alkalmi lehetőségek kihasználására. Várakozás, zavar és sürgetés nélkül biztosítson átmenetet az egyes tevékenységek között. A gyerekek szeretik, ha az egyes tevékenységek (étkezés, az ebéd utáni pihenő, a mese, a játék, tanulás) megközelíthetően azonos időben van minden nap.

Abban az esetben, ha az ellátást igénybe vevő gyermekek különböző korcsoportokhoz tartoznak, a napirend kialakítása különösen nagy figyelmet igényel annak érdekében, hogy mindenki a szükségleteinek megfelelően étkezzen, pihenjen, játsszon, levegőzzön. A napirendben helyet kell találni a csupán egy-egy korcsoport számára ajánlott tevékenységeknek is. Akkor jó a napirend, ha egyik gyermektől sem igényel számára megterhelő alkalmazkodást vagy lemondást.

4.2.4. Alvás, pihenés

A gyermekeknek életkoruk és egyéni igényeik szerint van szükségük a pihenésre. A gyermekeknek biztosítson az ellátást nyújtó személy külön fekhelyet és igény szerint délelőtti, délutáni alvási lehetőséget. A kicsik mély, a biztonságosan járt tudó gyermekek heverőszerű ágyakban aludjanak. Az ágyak egymástól karnyújtásnyira legyenek, hogy a gyermekek ne zavarják egymást a pihenésben. Ezáltal csökken a légzőszervi megbetegedések terjedése is. Ha mód van rá, a gyermekek – 5°C-ig aludjanak kint a szabad levegőn, megfelelő ruházatba felöltöztetve. A még nem iskolás gyermekeknek mindenképpen javasolt az ebéd utáni alvás, pihenés.

4.2.5. Étkezés

A nyugodt, jó hangulatú étkezés az egészséges életmód alakulásának fontos feltétele, a szociális kapcsolatok alakulásának fontos színtere. A gyermekek táplálása is mindig az életkori sajátosságainak és egyéni igényeiknek megfelelően történjen (erről bővebben ld. a jelen Szakmai iránymutatás „*Étkeztetés a napközbeni gyermekfelügyeletben*” c. fejezetét). A napirend tegye lehetővé, hogy minden gyermek nyugodt körülmények között étkezhessen. Az étkezés előkészítésében, terítésben, tálalásban a gyermek korának megfelelően részt vehet, ha ehhez kedvet érez. Ha a csecsemőt ölben eteti az ellátást nyújtó személy, a gyermek keze, karja szabadon mozoghasson. Fekve etetni, itatni soha nem szabad a gyermeket. A nagyobb gyermekek már ülhetnek az asztalhoz, ha már egyedül le tudnak ülni, illetve fel tudnak állni és az ételadagjuk nagy részét önállóan el tudják fogyasztani. Új ételek, ízek bevezetésénél először mindig csak egy kanálnyi kóstolót kapjon a gyermek, csak akkor adjon a felnőtt többet az ételből, ha a gyermek szívesen fogadja azt. Az ételből minden gyermek egyéni étvágyának megfelelő mennyiséget kapjon. Soha ne legyen kötelező egyetlen kanállal sem többet fogyasztani a kívántnál. Fokozza a gyermekek étvágyát, ha nem sürgetik őket, és az étkezések jó hangulatban zajlanak. Az étkezés közben szerzett tapasztalatok a gyermek tudását gyarapítják. Fokozatosan kialakulnak – a felnőtt példa hatására – az egészséges és higiénés táplálkozási szokások. Az ellátást nyújtó személy mintanyújtással, szoktatással, megerősítéssel, támogatással segíti ezt a folyamatot, melyben lényeges az esztétikus étel, terítés és tálalás is. Minden gyermeknek megfelelő méretű terítéke legyen. Tiszteletben kell tartani a vallási vagy nemzetiségi okokból fakadó étkezési szokásokat is. Az egészségügyi okokból előírt diéta, egyéni étrend betartása minden esetben kötelező.

4.2.6. Gondozás

A gondozás és a nevelés elválaszthatatlan egységet alkotnak, a gondozás minden helyzetében nevelés is folyik. A gondozás intim kommunikációs helyzet a felnőtt és a kisgyermek között. Az ellátást nyújtó személy törekedjen arra, hogy a gyermek számára a gondozás örömteli legyen. Ezt a gyermek ismerete, a gyermek igényeihez igazodás, a csak rá figyelés alapozza meg. A gondozás helyzetei nagymértékben befolyásolják a gyermek énképének alakulását. A gyermektől való gondoskodással párhuzamosan a gyermek igényei szerinti önállósodás támogatása is fontos. Az ellátást nyújtó személy legyen tekintettel arra, hogy a kisgyermek az egyes területeken nagyon különböző ütemben önállósodnak, és a

megszerezett önállóságukat nem minden esetben érvényesítik szívesen. A kisgyermeknek szüksége van a folyamatos megerősítésre, a róla szóló pozitív visszajelzésekre.

A gyermekek önállósodásával a felnőttek a gondozás helyzeteiben való szerepe jelentősen átalakul, lényegében a feltételek megteremtése a fő feladata. Lényeges a gyermek intimitásigényének tiszteletben tartása (és annak elősegítése, hogy a gyermekek egymásra is legyenek tekintettel ebben), a gyermek iránti bizalom, a felesleges ellenőrzés kerülése, a megszegyenyítéstől tartózkodás, a gyermek igényeihez igazodó tapintatos segítség.

4.2.7. A játék

A gyermek természetes életformája, központi tevékenysége és legfőbb öröme, egyben a tapasztalatszerzés, a tág értelemben vett tanulás legfőbb színtere a játék. A játék segít a világ megismerésében és befogadásában, elősegíti a testi, az értelmi, az érzelmi és a szociális fejlődést.

Az ellátást nyújtó személy a gyermek játékát elsősorban a megfelelő hely, idő, légkör és eszköz biztosításával tudja segíteni. Az ellátást nyújtó személy követve a gyermekek kezdeményezéseit, magatartásával, javaslataival, információival támogatja az elmélyült, nyugodt játéktevékenységet, a kreativitást. A gyermek igényeitől és a helyzettől függően kezdeményez, szerepet vállal a játékban, ötleteivel színesíti azt. Közben sokat beszélget a gyermekekkel, gyakorta tesz fel kérdéseket, melyek szélesítik gondolkörüket, figyelmüket környezetük és tevékenységeik jellemzőire irányítják. Az ellátást nyújtó személy a játéktérületek kialakításánál figyel arra, hogy legyen lehetőség aktív és csendes játékokra, pihenésre, piszkolással járó tevékenységek (festés, vizezés) végzésére és aktív mozgásra. A játékoknak állandó helyük van, ez ösztönzi a gyermekeket az önállóságra és rendszeretetre. A többi gyermekkel való együttlét örömforrás a gyermek számára. Az ellátást nyújtó személy pozitív példát mutat a társkapcsolatokra. Megértő, kedves és őszinte, de elfogadja azt is, ha valaki dühös, szomorú, csalódott. A gyermekek fejlettségi szintjének megfelelően világos és egyszerű szabályokat állít fel, probléma megoldási javaslatokat tesz. Mindezzel segíti, hogy a gyermekek jól érezzék magukat egymás társaságában és szociális képességeik fejlődjenek.

A játéktevékenységen belül nagy jelentősége van az adott korosztály érdeklődésének megfelelő művészeti tevékenységeknek (mondóka, ének-zene, mese, vers, báb, rajzolás, festés, stb). Az alkotó tevékenységek esetében az örömforrás maga a tevékenység, az érzelmek kifejezése, a szándékok megvalósítása. Az ellátást nyújtó személy a tárgyi feltételek biztosításával, az egyes technikák és az eszközhasználat megmutatásával, a gyermek igényeihez igazodó technikai segítségnyújtással segítheti elő az alkotókedv fennmaradását. A gyermek alkotásának elismerésével és megbecsülésével a felnőtt megerősíti a gyermek alkotótevékenységek iránti érdeklődésének fennmaradását.

A felnőtt másfajta bekapcsolódását igényli az óvodás- és iskoláskorú gyermekeknek ajánlott szabályjátékok. A szabályok megismertetése, beláttatása, a szabályokhoz igazodó viselkedés alakulásának segítése, a győzelem és a veszteség élményének feldolgozásában való segítségnyújtás elősegítheti azt, hogy a szabályjáték örömforrás legyen.

Abban az esetben, ha a napközbeni gyermekfelügyeletben számítógép, Ipad, tablet áll a gyermekek rendelkezésére, az ellátást nyújtó személynek egyértelmű, a gyermekek életkori sajátosságaihoz igazodó szabályokat kell hoznia azok használatával kapcsolatban (mit nézhet a gyermek, mennyi ideig használhatja az eszközt stb.).

A gyermekek egészséges fejlődéséhez a gyermekkor minden egyes szakaszában nélkülözhetetlen a lehetőség szerint szabad levegőn történő mozgás is. A mozgás a játék egyik formája, melyhez folyamatosan lehetőséget és változatos eszközöket kell biztosítani.

4.2.8. A tanulás

A napközbeni gyermekfelügyeletben az ellátást nyújtó személynek a gyermekek tanulásának támogatásában betöltött szerepe két vonatkozásban is említendő.

A szó legtágabb értelmében vett tanulási, tapasztalatszerzési lehetőség minden egyes helyzetben adott, legyen szójátékról vagy gondozásról. Ezekben a helyzetekben a gyermek természetes kíváncsiságát erősítve, a gyermek számára élményt jelentő tevékenységek és tartalmak kínálásával, a tapasztalatok feldolgozásában nyújtott segítséggel, az érdeklődést kielégítő és fenntartó élményt adó kommunikációval az ellátást nyújtó felnőtt jól segíti a gyermekek tanulását. A teljesítményelváráshoz kötött, erőltetett ismeretgyarapítás kerülendő.

Az ellátást igénybe vevő iskoláskorú gyermekek tanulásának segítése érdekében fontos a tanulási környezet kialakítása, a feltételek megteremtése (írásztal, szék, olvasólámpa, könyvek és egyéb eszközök, számítógép stb.), a gyermek számára nyugodt tanulási idő biztosítása. Az ellátást nyújtó személy a napi házi feladat elkészítésében a szülői segítségnyújtáshoz hasonló módon és mértékben vállalhat segítséget. Különösen szakmai kompetencia hiányában kerülendő a gyermek korrepetálása, fejlesztése.

4.3. Az ellátást nyújtó személy feladatai sajátos nevelési igényű gyermek ellátása esetén

Sajátos nevelési igényű gyermek ellátása esetén az ellátás kezdetétől számított legalább három hónap elteltével a jogszabályban rögzített résztvevők értékelik a gyermek beilleszkedését, és döntést hoznak a további ellátás lehetőségéről. Az ún. „próbaidőre” azért van szükség, mert a sajátos nevelési igényű gyermekek az esetek többségében nehezebben alkalmazkodnak az új személyekhez, körülményekhez, napirendhez. A szolgáltatást nyújtó személynek is hosszabb időre van szüksége, hogy a gyermek szokásait, speciális igényeit megismerje, gondozásának, nevelésének sajátosságait megtanulja a szülőktől, valamint a gyermek fejlesztését végző gyógypedagógustól. A rendelkezésre álló idő alatt a gyermekcsoport és az adott gyermek egymásra való hatása is megfigyelhető, ez az inkluzív nevelés lehetőségének mérlegelése szempontjából fontos. A család- és a gyermekjóléti központ szakemberének véleménye abban az esetben lehet nagy jelentőségű, ha a gyermek családi körülményeit is szükséges vizsgálni a napközbeni ellátás igénybevételének szempontjából.

A sajátos nevelési igényű gyermek számára a napközbeni felügyeletet kell biztosítani. Három év alatti gyermekek esetében ez minden esetben korai fejlesztést, gondozást az arra kijelölt pedagógiai szakszolgálat végzi. A gyermek terápiás ellátása, valamint a szülők és a szolgáltatást nyújtók, kisgyermeknevelők tanácsadásban való részesítése a gyermek korai fejlesztését ellátó pedagógiai szakszolgálatban történik. Nem kizárt azonban, hogy a megfelelő feltételek rendelkezésre állása esetén mindezek a tevékenységek a szolgáltatás helyszínén valósuljanak meg a pedagógiai szakszolgálat által biztosított szakember által.

A napközbeni gyermekfelügyeletben dolgozó szolgáltatást nyújtónak feladata, hogy a sajátos nevelési igényű gyermek ellátását a gyermek speciális igényeinek figyelembevételével végezze. Ebben segítségére vannak a speciális felkészültségű szakember útmutatásai.

A sajátos nevelési igényű gyermek terápiás ellátását, valamint korai fejlesztését, gondozását csak megfelelő szakképzettséggel rendelkező szakember végezheti. Az ő feladata, hogy azokat az elemeket, amelyek a gondozási, nevelési folyamatba beágyazhatók, megtanítsa a gondozást végző személynek és a szülőknél is egyaránt. A gondozást végző személy a napirendbe illesztve egyéni vagy csoportos foglalkoztatást végezhet a fejlesztést végző szakember iránymutatásai alapján. A foglalkoztatás, gondozás, nevelés folyamatába beépíti az elsajátított módszereket, használja a speciális eszközöket. A speciális eszközök, módszerek minden esetben a gyermek problémájától függenek. Látássérült gyermek esetén pl. a gondozást végző személynek meg kell tanulnia, hogy a gyermek milyen felületeket lát jobban (sötétebbeket vagy világosabbakat), és a gondozási területet ehhez igazodva kell kialakítani

(szükség lehet speciális megvilágításra, valamint a gyermek látásélességének megfelelő tárgyakra). A mozgásterapeuta olyan eljárásokra tanítja meg a szolgáltatást nyújtó személyt, amellyel az elősegítheti a gyermek mozgásállapotának javulását stb.

A gondozást végző személy feladata, hogy a fogyatékoság típusától és mértékétől függetlenül elősegítse a minél sokrétűbb mozgásos tapasztalatszerzés lehetőségét az önkiszolgálás, az önállóság mértékének növekedését, a megfelelő motiváció fenntartását. Ennek érdekében ki kell használni a természetes élethelyzetek adta lehetőségeket (játék, étkezés, tisztálkodás stb.).

A speciális eljárások, nevelési és gondozási feladatok megoldása jórészt a sajátos nevelési igényű gyermek szüleitől tanulható meg. Fontos és megjegyzendő, hogy az egyik gyermek esetében sikeresen alkalmazott eljárás más, hasonló problémával küzdő gyermek esetén sem okvetlenül alkalmazható sikerrel, így kipróbálása nem javasolt (hatása még akár a kívánttal ellentétes is lehet). A sajátos nevelési igényű gyermekek esetében még nagyobb hangsúlyt kap az egyéni bánásmód, a differenciálás, az adott gyermek sajátosságaihoz és igényeihez leginkább illeszkedő saját út megtalálása.

A szolgáltatók együttműködése jogszabályban rögzített feladat, amennyiben sajátos nevelési igényű gyermek ellátása is történik. A gyermek szakértői bizottsági vizsgálatára csak a szülő, törvényes képviselő beleegyezésével kerülhet sor.

5. Étkeztetés a napközbeni gyermekfelügyeletben

A saját otthonban biztosított szolgáltatás keretén belül a gyermekek étkeztetése családi étkeztetésnek minősül. A napközbeni gyermekfelügyeletben egész napos ellátás esetén a gyermekek életkorától függően biztosítandó étkezés: három éves kor alatt napi négyszeri, 3 éves kor felett napi háromszori étkezés szükséges. Az élelmezés megoldható teljes egészében közétkeztetésre engedéllyel rendelkező vállalkozástól, vagy intézménytől vásárolt szolgáltatással is. Fontos, hogy a szállító konyha az ellátott korú gyermekek élelmezésére vonatkozó közétkeztetési engedéllyel rendelkezzen.

A napközbeni gyermekfelügyelet saját konyháján is előállíthatja az étkezések egy részét vagy valamennyi étkezést. Az élelmezési folyamatok során be kell tartani az általános élelmiszer-higiéniás szabályokat azzal, hogy a saját konyhán készített ételekkel biztosított élelmezés nem minősül közétkeztetésnek. Ajánlott, hogy a gyermekek étrendjét a jogszabályban¹ megfogalmazottaknak megfelelően állítsák össze. Amennyiben a szülő igényli, lehetőség biztosítható arra, hogy a szülő maga biztosítsa az étkezést oly módon, hogy azt naponta, névvel ellátott éleltároló dobozokban behozza a napközbeni gyermekfelügyeletbe. Kifejezetten indokolt lehet ez a megoldás, ha a gyermek speciális étrendet igényel például táplálékérzékenység vagy cukorbetegség esetén.

5.1. Étrendtervezés, ajánlott élelmiszerek

Az étrend tervezésének fontosabb szempontjai:

- a korosztályos élelmezés általános elveihez igazodás, ezen belül figyelembe vehető a gyermekek ízlése;
- csípős, erősen fűszeres, vagy a nyálkahártyát irritáló étel a 14 év alatti korcsoport részére nem adható;
- a változatosság érdekében az egymást követő kétszer 10 élelmezési nap vonatkozásában egy ételsor lehetőleg csak egyszer forduljon elő;
- állati eredetű fehérjét minden főétkezésnek, 3 éven aluli gyermek étkeztetése esetén az egyik kísétkezésnek is tartalmaznia kell;
- a receptúrák kidolgozásában, az étrend összeállításában, az ételek elkészítésében a mindenkor hatályos nyersanyagkiszabati útmutatóban leírtak az irányadók.

¹ A közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról szóló 37/2014. (IV. 30.) EMMI rendelet

A tejtermékekre vonatkozó ajánlás szerint az 1-3 éves korosztály számára 2,8 %-os vagy 3,6 %-os zsírtartalmú tejet kell biztosítani. Az italként kínált tej cukrozása nem megengedett. Tejföl kizárólag ételkészítéshez használható fel. Napi egyszeri étkezés szolgáltatása esetén ízesített tejkészítmény nem adható. Az ízesített tejkészítmények további cukrozása nem megengedett.

Édesség – a legalább 1/3 rész gyümölcsöt vagy 1/3 rész tejet vagy tejterméket tartalmazóakat kivéve – önálló fő- vagy kísétkézként nem adható.

Folyadékpótlásra az ivóvízen kívül ásványvíz, világosan főzött (1,5 l vízhez 1 tea filter vagy 2 gramm teafű) és az előírásoknak megfelelően ízesített tea adható.

A gyermekétkeztetésben kerülendő élelmiszerek, élelmiszercsoportok:

- ételpor, leveskocka, sót tartalmazó ételízesítő;
- 30 %-nál magasabb zsírtartalmú hús;
- 20 % feletti zsírtartalmú húskészítmény;
- szénsavas vagy cukrozott üdítő, szörp;
- hozzáadott cukrot tartalmazó vagy 50 % alatti gyümölcsstartalmú gyümölcslevek;
- sertés, baromfi zsír;
- 12 %-nál magasabb zsírtartalmú tejföl.

5.2. A korosztályos ételmezés általános elvei

5.2.1. Csecsemők ételmezése

A csecsemők ételmezésénél alapvető követelmény a szülő és a gyermekorvos egyeztetése. Az élet első hónapjában a gyermek igényeit csak az anyatej elégíti ki optimálisan. Az anyatej nemcsak összetételében, hanem kalóriatartalmában is biztosítja a fejlődés táplálék-élettani feltételeit. Az anyatejes táplálásnak köszönhetően bizonyos betegségek ritkábban alakulnak ki az élet későbbi szakaszaiban (cukorbetegség, bizonyos allergiás megbetegedések), és az is kimutatható, hogy a szoptatott csecsemők fejlődése is optimálisabb.

Egy éven aluli gyermekek ellátása esetén a csecsemőételek, tápszerek elkészítéséhez a konyhán belül elkülönített részt kell biztosítani.

A csecsemőételek készítésére és a csecsemők táplálására szolgáló edényzetet más ételek főzésére és tárolására használni nem szabad, ezeket egymástól és a többi eszköztől elkülönítetten kell mosogatni és tárolni. Minden csecsemőnek külön étkészletet, kanalat és cumisüveget kell biztosítani. A cumisüveget és a cumit naponta ki kell főzni 10 percen át forrásban lévő vízben.

Csecsemőnek csak frissen készített étel, tápszer, ill. felbontás után azonnal felhasználásra kerülő bébiétel adható. A tápszert száraz, szellős helyen kell tárolni. Nyers tojást, nyers májat tartalmazó étel csecsemőnek, kisgyermeknek nem adható.

5.2.2. Kisgyermek ételmezése

Az 1-3 éves gyermekek táplálásánál törekedni kell a változatosságra, arra, hogy a gyermek az ételek széles skáláját megismerje.

A fogzás megindulása után már a csecsemőt is rágásra kell készíteni. Darabos ételt a rágófogak kibújása után kezdünk adagolni, – eleinte egy-egy falatot az étkezés elején a főzelékben. Ha már zárt fogsora van a gyermeknek (16 foga van), akkor ugyanígy cseréljük fel a darált húst apró kockára vágottra, ám a darabos gyümölcsöt csak akkor adjuk, ha a gyermek biztosan meg tudja rágni és a félrenyelés veszélye nélkül le tudja nyelni.

Az étkezés befejezéséig üljön az asztalnál a kisgyermek, ne engedjük, hogy szaladgáljon étkezés közben, mert félrenyelhet. Ne hagyjuk az étkező gyermeket magára. Az étkezés biztonságához hozzátartozik az is, hogy a kisgyermek számára ne legyenek elérhetőek a veszélyes ételek (dió, mogyoró, kukorica, szőlő, szeder, cseresznye, cukorka, nyers és kemény gyümölcs vagy zöldségdarab).

5.2.3. Óvodások ételmezése

Az óvoda gyermekek ételmezésében is alapvető szempont a fejlődő szervezet tápanyagigényének figyelembevétele. A fokozott fehérje, ill. ásványi anyag, vitamin- és energiaszükséglet miatt naponta ajánlott jó minőségű húsfélék (sovány) tojás, tej és tejtermékek adása megfelelő elosztásban. Főzelék- és gyümölcsfélék – nyersen, főzve – képezzék az étrend gerincét.

Az ételkészítés során a konyhatechnikai eljárások közül a párolást, aromás párolást, habarást részesítjük előnyben. Javasoltak a csőben sült, töltött ételek. Kerülendő a gyermekek édes ízekhez szoktatása, de fontos, hogy az ételek jó ízűek legyenek.

A helyes étkezési szokások, az étkezéshez való pozitív viszonyulás kialakulását segíti a kulturált étkezési feltételek és a jó étkezési hangulat megteremtése, valamint a felnőtt példamutatása.

5.2.4. Iskolások ételmezése

Az iskolás gyermekek ételmezésénél figyelembe kell venni, a gyermekek nagy mozgásigényét, igen intenzív szellemi fejlődését. Az étrendbe a kenyér és a pékáruk nagyobb mennyiségben illeszthetők be. Helyes a barna kenyér megkedveltetése.

Ebben az étrendben szerepelhetnek a nagyobb telítő értékű ételek, de az erősen fűszerezett, sok zsírt tartalmazó ételek illetőleg ételkészítő eljárások kerülendők. Az energiát adó tápanyagok mellett a fejlődő szervezet számára kiemelten fontos a vitaminok és az ásványi anyagok biztosítása, gyümölcs-, főzelék- és salátafélék, vagyis vitaminokban gazdag ételek és italok étrendbe állítása. Ebben az életkorban téztafélék önálló fogásként is szerepelhetnek.

A nagyiskolások, serdülők táplálkozását jelentősen befolyásolja a korukra jellemző akceleráció. Általános megfigyelés, hogy a fiúk energia- és fehérjeigénye a korról párhuzamosan emelkedik. A serdülő lányoknál kiegyenlítettebb az energia- és a fehérjeigény. Számos felmérés szerint ebben az időszakban a nagyiskolások energiaellátása jelent problémát, hiszen az iskolai érdeklődés nem tud kellő mértékben figyelemmel lenni a változó szükségletekre.

5.3. Étkezéshigiéniai előírások

5.3.1. Általános szabályok

A konyha padozata hézagmentes, mosható és fertőtleníthető legyen. A mosogató és a munkaasztal melletti falat a szennyeződésnek kitett felületen mosható, fertőtleníthető burkolattal kell kiképezni. A konyha mérete, kialakítása olyan legyen, hogy az egyes nyersanyagok előkészítése térben vagy időben elkülöníthető legyen.

A természetes megvilágítás mellett gondoskodni kell kielégítő mesterséges megvilágításról. A természetes szellőzést biztosító ablaknak a padlószintről nyithatónak kell lennie, szükség esetén az ablakot kiesése gátlóval kell felszerelni, a nyitható ablakot rovarhálóval kell ellátni.

Az élelmiszerek előkészítéséhez és feldolgozásához, az ételkészítéshez és a mosogathoz, valamint az ételmezéssel foglalkozó dolgozó tisztálkodásához és a konyhai takarításhoz kizárólag ivóvíz minőségű vizet szabad használni. A hulladék részére jól zárható, fertőtleníthető és megfelelő méretű tároló edényt kell biztosítani.

Az étkeztetésnél figyelembe kell venni a gyermekek életkori sajátosságait. Az ételkészítés és étkeztetés egész ideje alatt olyan feltételeket kell teremteni, melyek megvédik az élelmiszerek és a készételek tisztaságát, minőségét, táp- és élvezeti értékét.

5.3.2. Raktározás

A tárolás során a nyersanyagokat, a félkész és a késztermékeket rendszeresen felül kell vizsgálni romlás és lejáratási idő (fogyaszthatósági, minőség megőrzési idő) vonatkozásában.

A tárolandó anyagok részére olyan tároló hellyel és hűtőkapacitással kell rendelkezni, hogy a nyersanyagok, a félkész termékek és a fogyasztásra kész ételek, élelmiszerek egymástól elkülönített tárolása biztosítható legyen. Egy hűtőszekrény esetén a termékeket a keresztszennyeződést kizáró csoportosításban kell elhelyezni, jól zárható, fedett edényben, a fogyasztásra kész ételeket, élelmiszereket felül, a nyersanyagokat alul kell tárolni. A gyorsan romló élelmiszereket és ételeket 0 °C és +5 °C között, a mélyhűtött termékeket min. -18 °C-on kell tárolni, felengedésük utáni visszafagyasztásuk tilos. Az előírt hőfok ellenőrzésére a hűtőszekrényben hőmérőt kell elhelyezni. A hűtők tisztántartásáról és folyamatos karbantartásáról gondoskodni kell.

A tiszta edényeket szennyeződéstől védve kell tárolni. Az étkeztetés minden fázisában kizárólag erre a célra engedélyezett anyagból készült főző-, tálaló- és étkeztető edény, eszköz használható. Sérült, csorba, hibás, lepattogzott zománcú, vagy repedezett, előregedett műanyag edény nem használható.

5.3.3. Előkészítés

Az előkészítéshez használt munkaasztal lehetőleg a mosogató közelében, a főző-tálaló helytől távol legyen. A földes áru tisztítását a többi művelettől időben elkülönítetten kell végezni, utána a felületeket alaposan le kell tisztítani, fertőtleníteni.

Ételt készíteni kizárólag emberi táplálkozásra alkalmas nyersanyagokból, félkész és késztermékekből szabad. A saját termesztésű, növényvédő szerrel kezelt zöldséget, gyümölcsöt csak a szerre előírt élelmezés egészségügyi várakozási idő letelte után szabad felhasználni. Saját készítésű, étkeztetési célra eltett savanyúságot, befőttet csak akkor szabad felhasználni, ha engedélyezett tartósítószerrel készítették. Csak üzletben vásárolt termesztett gombát vagy gombavizsgáló szakellenőr által megvizsgált és emberi fogyasztásra alkalmasnak minősített szabadon termő gombát szabad étel készítéséhez felhasználni. A fagyasztott nyersanyag, félkész- és késztermék kiolvasztását hűtőszekrényben vagy kis mennyiség esetén erre a célra alkalmas mikrohullámú sütőben kell végezni. A nyers hús felengedése nem történhet szobahőmérsékleten vagy meleg vízben. A műveletet úgy kell végezni, hogy annak során egyéb élelmiszerek ne szennyeződhetnek.

A hús mosását, szeletelését, darabolását a baromfi hústól és a többi nyersanyagtól térben vagy időben elkülönítetten kell végezni. A nyershús előkészítésének befejezése után alaposan kezet kell mosni, fertőtleníteni. Csak friss, tiszta, ép héjú tyúktojás használható fel.

5.3.4. Főzés, tálalás

A tűzhely főző-sütő kapacitása olyan legyen, hogy az ételek azonos időben készüljenek el. Minden étkezéskor csak frissen készített ételeket szabad adni a gyerekeknek, maradék ételt újból kínálni vagy felhasználni nem szabad.

Az elkészült ételt 2 órán belül el kell fogyasztani, a meleg ételt tálalásig legalább 63 °C hőmérsékleten kell tárolni. A hőmérséklet ellenőrzésére maghőmérő használata ajánlott.

Közétkeztetést végző konyháról történő ételszállítás vagy egyadagos kiszervezésben történő ételszállítás esetén a tálalás előtti hőkezelést nem szabad a szállító edényben végezni, az ételt az átvétel után a

szállítóedényből azonnal saját edénybe kell átönteni, tálalás előtt a forralásnak megfelelő hőmérsékletűre átforrósítani. A szállításnál be kell tartani a vonatkozó jogszabályi előírásokat.

5.3.5. A mosogatás szabályai

A mosogatáshoz legalább kétmedencés, hideg-melegvizes mosogató szükséges. A medencéket minden használat után fertőtleníteni kell.

A főző- és a tálalóedények mosogatását két fázisban, az alábbiak szerint kell végezni:

I. fázis: zsíroldás és fertőtlenítés kombinált hatású szerrel,

II. fázis: öblítés, folyó vízzel.

Az edényeket csepegtetőtálcán kell elszáritani, törölgetni tilos.

Gépi mosogatás esetén 60 °C-on kell a mosogatást végezni az erre a célra engedélyezett szerekkel. Mosogatógép alkalmazása esetén is szükséges a kétmedencés mosogató biztosítása.

Az ételmaradékok részére a konyhán belül zárt, fedővel ellátott gyűjtőedényt kell biztosítani. Ennek folyamatos ürítéséről, rendszeres tisztításáról és fertőtlenítéséről gondoskodni kell.

5.3.6. Személyzetre vonatkozó előírások

Az ételkészítéssel foglalkozó személynek a főzés megkezdésétől a tálalás befejezéséig tiszta hajvédőt kell viselnie.

A munka kezdetekor és közben is minden olyan esetben, amikor a kéz szennyeződhetett, kezet kell mosnia / fertőtlenítenie. A mosdóhoz szappant (folyékony is lehet), körömkefét és tiszta törülközőt, valamint a gyermekek által el nem érhető helyen kézfertőtlenítőt kell kihelyezni.

6. Dokumentáció a napközbeni gyermekfelügyeletben

A napközbeni gyermekfelügyeletnek az alábbi dokumentumcsoportokkal kell rendelkeznie:

- működést megalapozó dokumentumok,
- munkaügyi dokumentáció,
- az ellátottak dokumentumai, megállapodások,
- a jogszabály által előírt gondozási napló,
- számlák és bizonylatok.

Ha a napközbeni gyermekfelügyeletben sajátos nevelési igényű gyermeket is ellátnak, a szolgáltatást nyújtó dokumentációs feladatai nem változnak, csak némiképpen kibővülnek. Ebben az esetben ugyanis minden olyan eseménynek, történésnek, gyermeki reakciónak jelentősége lehet, amit tipikusan fejlődő gyermek esetén természetesnek vesz a környezet. Az eseménynaplóban minden újat, szokatlant, rendkívülit be kell jegyezni (korábban nem tapasztalt gyermeki reakciók, új szavak, új mozgásformák megjelenése, apróbb sérülések, stb.). Ezek a gyermek fejlődése, további fejlesztése szempontjából fontos információk lehetnek a gyógypedagógus és a szülők számára. A fejlesztési terv készítése, a fejlődési napló vezetése a gyógypedagógus feladata. Fontos, hogy a fejlesztést végző szakember iránymutatásai írásban is rendelkezésre álljanak, ezek nagy segítséget nyújthatnak a napi munkában, az elvégzendő tevékenységekben.

7. A napközbeni gyermekfelügyelet gyermekvédelmi jelzőrendszeri feladatai

A törvényi előírások értelmében a gyermeki jogok védelme a gyermekek ellátását biztosító minden személyre kötelezettséget ró. Ennek értelmében minden szolgáltató, szolgáltatásban dolgozó feladata és kötelezettsége a gyermekek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődésének figyelemmel kísérése, elősegítése, s amennyiben e téren veszélyeztetettséget észlelnek, a gyermek támogatása, megsegítése érdekében történhet beavatkozás. Amennyiben a saját hatáskörükben nyújtott segítő beavatkozás nem elégséges, nem idéz elő pozitív változást a gyermek helyzetében, kötelesek jelzéssel élni a területileg illetékes család- és gyermekjóléti szolgálatnál felé.

8. A hálózatos működtetés lehetősége a napközbeni gyermekfelügyeletben

8.1. Hálózatok kialakítása

Kötelező hálózatot működtetni azoknak, akik háromnál több napközbeni gyermekfelügyeletet tartanak fenn.

A hálózatos működtetés ajánlott azoknak, akik

- már egy vagy két napközbeni gyermekfelügyeletet sikeresen működtetnek, és további telephelyek kialakításában gondolkodnak;
- eddig önállóan működtek, de a sokrétű feladatok ellátása (a gyermekek ellátása, adminisztráció, főzés, takarítás) nehézséget okoz számukra;
- eddig önállóan működtek, de szeretnének hálózatba szerveződni.

A hálózatok működési módját, a feladatok megosztását alapvetően meghatározza a fenntartó formája és részvételének aránya a hálózat működtetésében:

- Vannak fenntartók – jellemzően az egyéni vállalkozások és a nonprofit kft. formában működők –, akik aktív szerepet vállalnak nemcsak a konkrét fenntartói feladatok ellátásában (alapítás, tevékenységi kör meghatározása, költségvetés és térítési díj meghatározása, a gazdálkodás és működés ellenőrzése, SZMSZ és szakmai programok jóváhagyása, a szakmai munka eredményességének értékelése, panaszok kivizsgálása, pénzügyi, munkáltatói és adminisztrációs feladatok stb.), hanem a működtetésben is.
- Több intézmény, szolgáltatás működtetését vállaló fenntartók (jellemzően alapítványi, egyesületi, önkormányzati, társulási, egyházi) külön szervezettel, intézményfenntartó központtal rendelkeznek, mely a koordinátor munkáltatója lehet. Így a fenntartó és a koordinátor közé beépül egy működési feladatokat ellátó egység. A feladatok az SZMSZ-ben szabályozott módon oszlanak meg.

A hálózatban működő napközbeni gyermekfelügyeleteknek a telephelyekre külön-külön elkészített szakmai programon kívül egy szervezeti és működési szabályzattal is rendelkeznie kell. A szervezeti és működési szabályzat elemei:

- szolgáltatás alapadatai
- alapfeladatok, feladatellátás
- a hálózat gazdálkodása
- szervezeti felépítés (átlátható ábra, munkakörök, feladatkörök, jogkörök rögzítése)
- a hálózat működési rendjét meghatározó dokumentumok
- kártérítési kötelezettség
- belső ellenőrzés rendje
- a hálózat telephelyeinek használati rendje
- a hálózat felvételi rendje
- a hálózat alapellátáson túli szolgáltatásai (ha vannak)
- a hálózati munkát segítő közösségek

- munkaidő
- záró rendelkezések

8.2. A hálózatok legfontosabb funkciói

- Az egyes telephelyek egy szervezeti egységgé szervezése, fenntartásuk biztosítása.
- A hálózati gyermekellátás feladatainak és a minőségre vonatkozó elvárásoknak meghatározása.
- Az egyes telephelyeken kialakított napközbeni gyermekfelügyelet működésének, szakmai támogatásának folyamatos biztosítása. Team megbeszélések szervezése a szakmai jó gyakorlatok megosztására, az ellátást nyújtók kompetenciájának erősítése.
- Az adminisztratív terhek nagy részének átvállalása a szolgáltatást nyújtóktól.
- Közös, költséghatékony tájékoztató/marketing tevékenység folytatása.
- Rugalmas gazdálkodás a tárgyi és a személyi feltételekkel, azok megosztása.
- Belső működési forgatókönyv kidolgozása (menedzsment), igényekhez igazodó kiegészítő szolgáltatások indítása.
- Törekvés a hozzáférhetőség növelésére, a hátrányos helyzetű gyermekek fogadásához kiegészítő források megszerzésére.
- Új munkahelyek teremtése (hálózati munkatársként olyan emberek is vállalkoznak az ellátásra, akik önállóan nem vállalnák a fenntartással és működtetéssel járó sokoldalú feladatokat).
- A tagok érdekképviseletének ellátása, kapcsolattartás más hálózatokkal, intézményekkel, szolgáltatást nyújtókkal, hivatalokkal.

8.3. A hálózati koordinátor

A hálózatba tartozó napközbeni gyermekfelügyelet keretén belül dolgozó szolgáltatást nyújtó személyek munkájához a hálózati koordinátor nyújt folyamatos segítséget.

A három vagy négy telephelyet magába foglaló hálózatok esetén a koordinátori feladatokat a tagok közül bármelyik telephelyen dolgozó szolgáltatást nyújtó személy vagy a hálózatban más munkakörben foglalkoztatott személy is elláthatja, amennyiben a jogszabályban előírt tanfolyamon szerzett tanúsítvánnyal rendelkezik. Ez a könnyítés a költséghatékony működést támogatja. Az öt vagy annál több tagot számláló napközbeni gyermekügyelet hálózatokban a fenntartó által meghatározott számban és munkarendben dolgozik a koordinátor.

Ha a fenntartó a működtetés irányítására és a hálózati koordinátori munkakör betöltésére ugyanazt a személyt kéri fel, nagyon fontos a működtetői és a szakmai támogató feladatok elválasztása.

A hálózati koordinátor munkáját a fenntartó székhelyén vagy az egyik telephelyen működő napközbeni gyermekfelügyelet által biztosított helyiségben is elláthatja, azzal, hogy rendszeres időközönként ellátogat minden telephelyre. Munkája végzéséhez szüksége lehet egy íróasztalra székekkel, a munkaértekezletekhez egy tárgyalóasztalra székekkel, telefonra, irattároló polcra/szekrényre, számítógépre/lap tóra internet hozzáféréssel, nyomtatóra.

A napközbeni gyermekfelügyelet hálózatokban a koordinátornak rendelkeznie kell a napközbeni gyermekfelügyelet szolgáltatást nyújtó személyek képesítési előírásait meghatározó miniszteri rendeletben előírt tanfolyamon szerzett tanúsítvánnyal.

8.3.1. A hálózati koordinátortól elvárt kompetenciák:

- A csecsemőgondozás és gyermeknevelés szakterületének ismerete;
- A vonatkozó jogszabályi környezet ismerete;
- Szakmai igényesség és tudatosság;
- Digitális kompetencia;
- Szakmai program tervezése és alkalmazásának támogatása;
- A gyermeki szükségletekre építő környezet és bánásmód kialakítása;
- A nevelői tevékenység megfigyelése – reflexióra és önreflexióra való képesség;
- Kommunikáció, problémamegoldás, konfliktuskezelés (empátia, hitelesség, elfogadás);
- Szakmai együttműködés a külső partnerekkel;
- Szakmai önállóság, személyes felelősség a szervezetért.

8.3.2. A szakmai koordinátor feladatai

A szakmai koordinátor fő feladatkörei:

- az egyes telephelyeken folyó gyakorlati munka támogatása;
- a dolgozók szakmai kompetenciái fejlődésének támogatása;
- a napközbeni gyermekfelügyelet hálózat működésének támogatása.

Az egyes telephelyeken folyó gyakorlati munka támogatása körébe tartozó feladatok:

1. A szolgáltatást nyújtó személy gondozási-nevelési tevékenységének támogatása, ezen belül:
 - Javaslatot tesz a gondozási-nevelési tevékenységekben a személyes idő biztosításának módjára.
 - Segíti a szolgáltatást nyújtó személyt a beszoktatási terv elkészítésében.
 - Ötletekkel gazdagítja a szolgáltatást nyújtó személy eszköztárát a gyermekek tevékenykedtetésére.
 - Tevékenységcsoportonként javasol tevékenységeket (ünnepek is ide tartoznak).
 - Észreveszi, ha valamelyik gondozási helyen új játékeszközöket, új tevékenységeket igényelnek a gyerekeknek.
 - Rendszeresen látogatja a hálózati tagokat és megfigyeli a gyerekeket.
 - Segíti a szolgáltatást nyújtó személyt a napirend rugalmasságának kezelésében.
 - Javaslatot tesz a környezet kialakítására, a terek elrendezésére, a berendezésre.
 - Segíti a szolgáltatást nyújtó személyt a gyermekek egyéni szükségleteinek feltérképezésében.
 - Indirekt módon mintát nyújt a szolgáltatást nyújtó személynek.
 - A szolgáltatást nyújtó személlyel együtt megfigyelési szempontokat dolgoz ki a gyermekek megfigyelésére.
2. A szolgáltatást nyújtó személy szülőkkel kapcsolatos munkájának támogatása, ezen belül:
 - Felkészíti a szolgáltatást nyújtó személyt a szülővel való kommunikációs helyzetekre.
 - Felkészíti a szolgáltatást nyújtó személyt a szülővel esetleg kialakuló konfliktusok megoldására.
 - Ötleteket ad arra, hogyan tud a szolgáltatást nyújtó személy programokat szervezni a szülőknél.
 - Ötleteket ad arra, hogyan tudja összekapcsolni a szolgáltatást nyújtó személyt az ellátási helyet a családdal (pl.: hogyan ad információt a gyerekről).
3. A napközbeni gyermekfelügyeleten belüli munkakapcsolatok támogatása, ezen belül:
 - A szolgáltatást nyújtó személy együttműködését, egymáshoz való viszonyát segíti.
 - Tudatosítja a dolgozóknál a hálózat iránti felelősséget.

Az ellátást nyújtó személy szakmai kompetenciái fejlődésének segítéséhez kapcsolódó feladatok:

1. A szolgáltatást nyújtó személy kompetenciáinak közvetlen támogatása, erősítése, ezen belül:

- Segítő kapcsolatot alakít ki a szolgáltatást nyújtó személlyel.
- Játék, gondozás, napirend, sajátos nevelési igény stb. témákkal kapcsolatban segédanyagokat dolgoz ki (a gyermek megismerése).
- Segíti a szolgáltatást nyújtó személy együttműködési kompetenciáinak erősödését.
- Felkészíti a szolgáltatást nyújtó személyt a sajátos nevelési igényű gyermek felismerésére és jelzésére.
- Segíti a szolgáltatást nyújtó személyt a saját kompetenciahatárai megismerésében, megőrzésében.
- Felméri a szolgáltatást nyújtó személy kompetenciáit.
- Segíti a dolgozókat, hogy képesek legyenek a reflexióra és önreflexióra.
- Esetelemzéseket, szituációs gyakorlatokat kínál fel a gondozók által hozott problémahelyzetekkel kapcsolatban.
- Értékeli a szolgáltatást nyújtó személy munkáját és visszacsatolást ad.
- Felkészíti a gondozókat az érdekegyeztetési helyzetekre. (ellátási hely érdeke-gondozó érdeke-szülő érdeke)
- Megismeri a szolgáltatást nyújtó személy konfliktuskezelési technikáit és segíti azok erősödését.
- Kidolgozza a helyettesítés szempontjait.
- Figyelemmel kíséri a szolgáltatók részére szervezett továbbképzési lehetőségeket, a szakmai napok időpontjait és helyét.
- Megbeszélési lehetőséget biztosít a gondozók problémáinak feldolgozásához.

2. A szakmai munka minőségi garanciáinak kijelölése, ezen belül:

- Összegyűjti, meghatározza a megfelelés minimumait a szakmai munkában.
- Helyszíni látogatásain megfigyeléseket tesz.
- Kidolgozza a dolgozók kiválasztásának szempontjait.
- Részt vesz a telephely szakmai programjának előkészítésében (vázlatot ír, sablont készít).
- Javaslatot tesz a játékkészlet összeállítására.
- Kidolgozza a gondozási-nevelési munka dokumentálásának eszközeit.
- Segíti a hálózat munkáját bemutató anyagok, szakmai jelentések elkészítését, a szolgáltatás elterjesztését.

3. A koordinátor saját szakmai fejlődésére irányuló tevékenysége, ezen belül:

- Részt vesz a kötelező továbbképzéseken.

A „napközbeni gyermekfelügyelet hálózat” működtetésének támogatásához kapcsolódó feladatok:

- A hálózatban a jogszabályi és a belső előírásoknak megfelelő tárgyi és személyi feltételek meglétének figyelemmel kísérése.
- Aktualizálja a kötelezően vezetendő nyilvántartásokat és a gyermekekkel kapcsolatos iratokat.
- Ellenőrzések során segíti az ellenőrzést végzők munkáját.
- Adatot szolgáltat a gyermekellátási statisztikai jelentésekhez.
- Megszervezi az ellátottak napi jelenlétének, illetve hiányzásának rögzítését a központi elektronikus nyilvántartási rendszerben legkésőbb igénybevételt követő nap 24 óráig.
- Tárgyhót követő hónap 15-ig az önellenőrzési időszak végéig a napi igényvételről szóló adatokat szükség szerint módosítja.
- Gondoskodik róla, hogy új megállapodás megkötése esetén az ellátott gyermek személyes adatai és az ellátás időtartama legkésőbb az igénybevétel első napját követő munkanap 24 óráig rögzítésre kerüljön.
- Ha az ellátás nem a határozott idő leteltével ér véget, gondoskodik az igénybevétel lezárásáról és arról, hogy a lezárás az ellátás megszűnését követő 24 óráig az elektronikus nyilvántartási rendszerben is megtörténjen.

- Számon tartja a napközbeni gyermekfelügyelet keretén belül dolgozók egészségügyi kiskönyve érvényességének lejártát (egy év), figyelmezteti az esedékes orvosi vizsgálatra.
- A saját otthonban működő napközbeni gyermekfelügyeletnél a közös háztartásban élők háziorvosi igazolásának érvényességét (egy év) figyelemmel kíséri.
- Odafigyel, hogy a továbbképzésre kötelezett munkatársak időben teljesítsék kötelezettségüket. Több továbbképzésre kötelezett esetében éves továbbképzési tervet kell készíteni.
- Haladéktalanul jelzi a működtetőnek a hálózatban bekövetkező változásokat, hogy a fenntartó meghozhassa a szükséges döntéseket. Ezek a nyilvántartás adatait érintő változások mellett lehetnek olyanok, melyek nem érintik a nyilvántartott adatokat, de a működés szempontjából lényegesek pl.: személyi, tárgyi feltételek, ellátási szerződés, szakmai program lényeges módosítása.
- Napközbeni gyermekfelügyelet telephely megszűnése esetén határidőket tartva tájékoztatja az ellátást igénybe vevőket, a segíti a fenntartó ilyen esetre előírt feladatainak teljesítését.
- Figyelemmel kíséri a személyes gondoskodást végzők nyilvántartásában szereplő munkatársak adatainak változását, jelzi a működtetőnek, ha a munkavállalók működési nyilvántartásból való törlésre okot adó körülmény (a személyes gondoskodást végző személy halála, foglalkozás gyakorlásától eltiltó bírósági határozat, nyugdíjazás, rokkantnyugdíj, munkahelyváltozás, egyéb) következik be.
- A hálózati eredmények összegzésével. segíti a fenntartót a szakmai munka eredményességének, a szakmai program végrehajtásának éves értékelésében.

8.3.3. A koordinátori munkakör sajátosságai

A hálózati koordinátor személyének kiválasztásakor és munkaidejének meghatározásakor nagyon sok szempontot kell mérlegelni. Ilyen szempont elsődlegesen a napközbeni gyermekfelügyeletetek száma, a telephelyek földrajzi elhelyezkedése (egy telephelyen működnek az ellátások vagy egymástól nagy távolságra, különböző telephelyeken), a koordinátor bérére fordítható források, az egyes telephelyeken dolgozók önállósága, szakmai felkészültsége.

A három vagy négy telephellyel működő hálózatoknál - melyek a hálózatban egyébként is munkát vállaló (működtető, helyettes, tanfolyami végzettséggel rendelkező helyettes, segítő, stb.,) munkatársak közül választhatják ki a koordinátort, a kiválasztási szempont lehet:

- kik azok a munkatársak, akik rendelkeznek szabad kapacitással a többletfeladatok elvégzésére;
- hány munkaóra szükséges a feladatok ellátásához;
- amennyiben szükséges, bevonható-e a koordinátor a működést támogató feladatokba.

Az öt vagy annál több telephellyel működő hálózatokban a koordinátor önálló munkakör és nem vehet részt közvetlen gyermekellátásban. Lényeges szempont lehet az önálló koordinátor személyének kiválasztásakor, hogy:

- mennyire működnek önállóan az egyes telephelyek;
- hány munkaórában végezhetőek el a feladatok;
- milyen anyagi háttér áll rendelkezésre a koordinátor bérezésére, és
- még sok egyéb speciális szempont – például sajátos nevelési igényű gyermekek ellátása – is figyelembe vehető.

9. A napközbeni gyermekfelügyelet létesítését és működését szabályozó jogszabályok jegyzéke

- *1992. évi XXXIII. törvény a közalkalmazottak jogállásáról*
- *1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról*
- *257/2000. (XII.26.) Korm. rendelet a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvénynek a szociális, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi ágazatban történő végrehajtásáról*
- *369/2013. (X.24.) Korm. rendelet a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok hatósági nyilvántartásáról és ellenőrzéséről*
- *15/1998. (IV.30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről*

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE